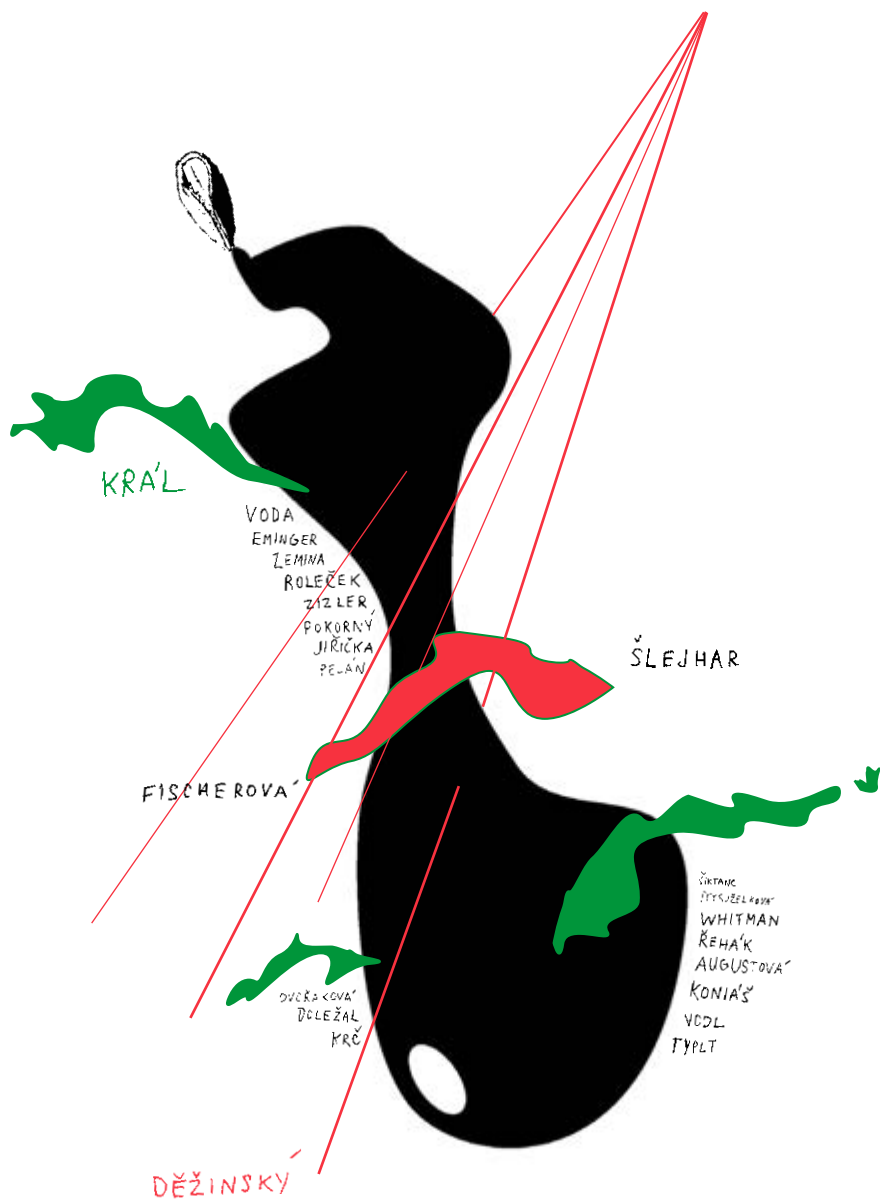

souvislosti 2

revue pro literaturu a kulturu

souvislosti

číslo 2/2018 **ročník** XXIX

(vyšlo v Praze 30. 10. 2018)

vydává Sdružení pro Souvislosti

redakce Martin Valášek (šéfredaktor), Petr Šrámek

redakční rada Jitka Bednářová, Martin Bedřich,
Petr Borkovec, Alessandro Catalano, Jakub Krč,
Jan Linka, Denis Molčanov, Štěpán Nosek, Jiří Pelán,
Antonín Petruželka, Přemysl Rut

grafická úprava a sazba z písem Meta a Adobe Text
studio Lacerta (www.sazba.cz)

koncepce obálky Viktor Kopasz

tisk tiskárna Nakladatelství Karolinum

distribuce Kosmas (www.kosmas.cz)

kontakt Souvislosti, Pod Strojírnami 10, Praha 9, 190 00;

tel.: 605 530 809; e-mail: souvislosti@seznam.cz;

www.souvislosti.cz

ISSN 0862-6928 MK ČR E 6491

(vycházejí 4 čísla ročně)

cena 139 Kč

Obsah

Esej o básni

Walt Whitman: Pochodeň	3
Milan Děžinský: Pochodeň Walta Whitmana	4

Kontext

Jakub Řehák: Svědek Dne (O dvou básnických knihách Petra Krále)	10
Alena Dvořáková: O pních a laplích vědecko-fantasticky (Umina verze Emila Hakla, Bytost Václava Kahudy, Stručné dějiny Hnutí Petry Hůlové)	17
Zuzana Augustová: H. C. Artmann	31
Aleš Roleček: Nejlepší úděl (K obrazu Fra Angelica Zvěstování)	44

Rozhovor se Sylvou Fischerovou

„Celej život píšu zádušní básně“ (O elementárních ctnostech, které nic nestojí) (připravili Jonáš Hájek a Magdaléna Křížová)	48
---	----

Nova et vetera

Miloš Doležal: Čechy krásné, Čechy mé	58
Jan Slovák: Světlo zanechal nedotčené	63
David Voda: Xenie	66
Jiří Macháček: Když náhle jsme ustali kvílet	69
Miloš Sládek, Anna Kopová: To krví mou pečetím aneb Koniášovo kázání na 21. neděli po Svatém Duchu	73
Antonín Koniáš: Neděle jedenmectímá po Svatém Duchu	78

Bagately Jiřího Zizlera

O Cestách do utopie, Neučesaných vzpomínkách Vladimíra Bystrova, summě Mirka Kovářika, sbírkách Pavla Němce a Terezy Šustkové a fantaskní sýsovské vizi, jež se naplnila	84
--	----

Josef K. Šlejhar

„Nejdřív jako pieta, podruhé jako masomlejnek“ (Rozhovor Jaromíra Typlta s Lukášem Jiříčkou nejen o jeho rozhlasových kompozicích na motivy románů Josefa K. Šlejhara)	95
Mojmír Dostál: Rozvrat všech cizích krbů začíná u vlastního (Cvrček mého krbu Josefa K. Šlejhara)	108
Čtyři otázky pro Pavla Hájka, editora románu Cvrček mého krbu	121
Má setkání a setkávání s Josefem K. Šlejharem (Anketa) (Jan Ryant Dřízal, Jaromír Typlt, Petr Král, Vratislav Färber, Aleš Roleček, Jaromír Zemina)	123

Jaromír Typlt: Zasláno z Nové Paky (o veřejné stížnosti občanů Nové Paky na „také spisovatele“ Josefa K. Šlejhara)	133
Břetislav Jampílek: J. K. Šlejharovy názory (Přátelská vzpomínka)	139
Karel Sezima: O Josefu K. Šlejharovi	143
„Aspoň ta nejstrašnější tma mého života zašla a svítá“ (Dopis Josefa K. Šlejhara Josefu Svatopluku Macharovi)	154
Karel Otokar Svoboda: Mé styky se spisovatelem J. K. Šlejharem	161
Václav Kašpar: Šlejharova červená země	165
Ze vzpomínek na Josefa K. Šlejhara (Vojtěch Martínek, Karel Erban, Marta Součková, J. Patočka, Zdenka Hostinská, Antonín Ederer)	169
Josef Váchal: „Tak vypadá sláva básníkova“	181

Teologické črty Martina Pokorného

Božské v činnosti	182
-------------------------	-----

Glosy historické Martina Nodla (LXVIII)

O Každodenním stalinismu, Žofii Bavorské a Volyni 1943	185
--	-----

Za Oldřichem Králem

Vzpomínky a vyznání (Karel Šiktanc, Jiří Pelán, Miriam Löwensteinová, Zdeněk Sklenář, Jan Beran, Lucie Olivová, Jaromír Typlt, Zuzana Li, Michaela Pejčochová, Helena Honcoopová, Petr Hruška, Ivo Hucl, Vladimír Svatoň, Lubomír Ondračka, Lukáš Jiříčka)	193
---	-----

Typoglosy Jakuba Krče

Čtení není žádná věda	234
-----------------------------	-----

Pod čarou

Adéla Petruželková: Přátelství, které vítězně přežilo i spolupráci (Antonín Přidal a Jan Zábřana Když klec je pořád na spadnutí)	238
Blanka Kostřicová: Zbytečná dvojka (Anny Bolavé Ke dnu)	240
Adéla Petruželková: Houby, zuby, hřebíky (Güntera Grasse O konečnosti)	242
Magdalena Žáčková: Čtení z italských dantistů (Čtení o Dantovi Alighierim)	243
Martin Mutschler: Poetický svět Jaromíra Typlta	246
Zdeněk A. Eminger: Třikrát o ztraceném bohu, třikrát o ztraceném člověku (Kam se ztratil Bůh: Vácha, Satoria, Halík)	247
Michal Arnot: Krok za krokem Husákovým životem (Michala Macháčka Gustáv Husák)	250
Zdeněk A. Eminger: Tak trochu jiná kniha o Bohu (T. N. Wrighta Překvapivá naděje)	254

Walt Whitman / Pochodeň

The Torch

On my Northwest coast in the midst of the night a fishermen's group
stands watching;
Out on the lake that expands before them, others are spearing salmon;
The canoe, a dim shadowy thing, moves across the black water,
Bearing a torch a-blaze at the prow.

Pochodeň

Na mém severozápadním pobřeží stojí uprostřed noci skupinka rybářů na hlídce;
V dálce na jezeře, které se rozprostírá před nimi, jiní harpunují lososy;
Kánoe, přízračná, temná věc, pluje nad černou vodou,
Na přídi nese planoucí pochodeň.

(přeložil Milan Děžinský)

Pochodeň Walta Whitmana

V roce 1865 vydává Walt Whitman s pomocí malé dotace od vlády USA v nákladu 500 výtisků u Petera Ecklera sbírku 53 básní, které pojmenuje *Drum-Taps, Rány na bubnu*. Uzavírá jimi asi nejrušnější a nejvypjatější pětiletí svého života, které se datuje od události v dubnu 1861, kdy konfedační vojska zaútočí na Fort Sumter v Charlesterském zálivu.

Nejkrvavější válka na území Spojených států právě vypukla. Společenská situace se rapidně zhoršuje a politické struktury upadají do chaosu. Na frontu odjíždí Waltovi mladší bratři Andrew a George. Na základě domněnky, že George byl v bitvě u Fredericksonu vážně raněn, odjíždí Walt bratra do Virginie vyhledat. George je živ a až na několik šrámů zdrav, Walt Whitman je však konfrontován s bídou a utrpením tábora raněných: „*Tam leží většinou na lesních mýtinách, dvě stě až tři sta ubožáků – chroptění a bolestné výkřiky – pach krve, smíšený s čerstvou vůní noci, trávy, stromů – ta řezničina!*“ píše později v pandánu *Ran na bubnu*, v knize drobných próz z války, kterou známe pod titulem *Příkladné dny* (1882). Následkem tohoto pohnutí zůstává Whitman ve Washingtonu, s pomocí přítele získává práci v kanceláři vojenské pokladny a tři následující roky, které ve vzpomínkách nazývá temnými, nabízí v nemocnicích, ve vojenských táborech a na bojištích „*oporu ducha a v jisté míře i těla*“ – slouží raněným a umírajícím vojákům jako dobrovolný nemocniční ošetřovatel. Hrubé zápisky z té doby se stanou výchozím pramenem básní *Ran na bubnu* a *Příkladných dnů*. Podzim roku 1864 připraví Whitmanovi další zkoušku. George je zajat konfedačními vojsky, alkoholismem oslabený Andrew umírá na tuberkulózu a Jesse, dalšího z bratrů, je Walt nucen umístit do ústavu duševně chorých. Tato temná perioda však brzy končí, na počátku roku 1865 získává Whitman lépe placenou úřednickou práci a v květnu se bratr George s podlomeným zdravím vrací ze zajetí domů.

Kontext je důležitý. Sám Whitman tuší, že ho válka jako básníka změnila. Cítí, že *Rány na bubnu* nejsou jen další fází *Stébel trávy*, že je sbírku třeba vydat samostatně. Pod dojmem zavraždění Abrahama Lincolna ji o rok později rozšíří o dalších 18 básní.

Poprvé čtu ten soubor v angličtině před několika lety. Nedaří se mi oddělit poezii od básníka a jeho života. Sbírka básní je svědectvím o individuálním osudu v konkrétní době.

Je zřejmé, že v celém Whitmanově díle má právě tento svazek výjimečnou pozici. Je to kniha básnického i lidského přerodu. Whitman byl na počátku války zralý, zkušený muž, na vrcholu svých sil, muž, který nabral jistou životní moudrost.

A přeče! – najednou tolik mladicky burčujících básní, tolik patriotického halasu, vlajících praporů, bubnů a volání do zbraně! V kontrastu třeba k jeho všeobjímající lásce k životu z *Pozdravu světu* mne „válečné“ básně zaujmou jen jako dokument doby. Skroluji na whitmanarchive.org, protože knižní verzi nevlastním, aniž by mne básně nějak zvláště oslovovaly a najednou mou pozornost upoutá krátká báseň, která jako kdyby se v knize ocitla náhodou, jako kdyby do ní nepatřila. Pocítím v ní bazální, starojaponskou kvalitu:

THE TORCH

On my Northwest coast in the midst of the night a fishermen's group stands watching;
Out on the lake that expands before them, others are spearing salmon;
The canoe, a dim shadowy thing, moves across the black water,
Bearing a torch a-blaze at the prow.

Nalistuji si překlad v souborném vydání Stébel trávy v překladu Jiřího Koláře a Zdeňka Urbánka:

POCHODEŇ

Na severozápadním pobřeží stojí uprostřed noci hlouček rybářů a přihlíží,
Opodál na jezeře, rozlitém před nimi, jiní nabodávají lososy,
Kanoé, přeludný, temný předmět, pluje po černé hladině,
Na přídi nese hořící pochodeň.

Žánrový obrázek, napadá mne zprvu, kterých v *Stéblech trávy* nacházíme několik. V *Ranách na buben* je další podobná kratičká báseň, která slovo „obraz“ nese přímo v názvu. Obrázek z farmy: „*Širokými, otevřenými dveřmi pokojné venkovské stáje, / Sluncem zalitá pastvina s pasoucím se dobyt看em a koňmi, / Lehká mlha a rozhled s dalekým, pozvolna mizícím obzorem.*“ (přel. J. K. a Z. U.) Je to báseň-dvojče, které mi později pomůže rozklíčovat tajemství Pochodně.

Vracím se k Pochodni a procházím ji ještě jednou verš po verši: Překladatelé z nějakého důvodu, pro který by jistě měli vysvětlení, opominuli důležité přivlastňovací zájmeno – Whitman píše na „mém“ severozápadním pobřeží, tedy patrně na jiném místě než se zrovna nachází, na místě, které si zároveň nekriticky přivlastňuje, jak je pro básníka typické. Whitman je tvůrce, který si básnic

ký uzurpoval celé univerzum; přikláním se k tomu, že severozápad by ze svého vlastnictví nikdy nevy pustil.

Kde se tedy nachází reálný topos básně? Je pravděpodobné, že v době hrůz a válečného běsnění se básník vrací k uklidňujícím vzpomínkám na předválečnou dobu a každodenní činnosti, kdy věci byly ještě v pořádku. Jsem přesvědčen o tom, že báseň je záznam skutečné události, která se možná odehrála na jeho dřívější cestě k Michiganskému jezeru, ale nelze vyloučit ani pravděpodobnost, že se odehrála jinde během války, třeba u jezera Hopatcong nebo Hiawatha. Přesné místo zjistit nedokážu. Spokojuji se s archetypálním obrazem amerického jezera, který mám pro tyto případy uložený v mysli.

Představuji si rybáře a jejich soustředěné, tiché tváře. Když se v dalším verši dočítám o nabodávání, přesněji harpunování, nabydou obličejů jiných, ostřejších rysů severoamerických indiánů. Dokonce vidím i nástroj, rozeklanou dvoj- nebo trojzubou indiánskou harpunu, jakou na jezerech a řekách lovíli původní Američané lososy. Hlouček rybářů přihlíží? Ale proč by to dělali? Uprostřed noci by toho viděli málo, jen vzdálené světlo pochodně a odlesky od hladiny, i kdyby byla jasná, měsíční noc. Pak mne napadá, že „watching“ znamená „hlídání“. Stojí tedy na hlídce? Dělají snad rybáři na jezeře něco zakázaného nebo loví v nebezpečných vodách, na nebezpečném území a potřebují se jistit? Whitman načrtává dobrodružnou scénu a báseň náhle získává napětí, jaké mají texty, které ztratí svou jednoznačnost.

Pokračuji ve čtení a jsem ochromen přiléhavostí a přesností obrazu: kánoe, neslyšně ploucí s harpunou v rukou rybáře, který soustředí veškerou svou koncentraci do jediného místa, z něž se za chvíli vynoří z temné vody stříbrný losos. Pochodeň na přídi! Jsem zasažen, jako když jsem svědkem básnického zázraku. Kdo viděl plout kánoi po noční hladině, kdy slyšet je jen lehký úder několika kapek o hladinu, ve chvíli, kdy se pádlo skoro neslyšně vynoří z vody, porozumí. Takové obrazy máme v paměti všichni, kdo jsme se s nimi někdy setkali. Zapojuji své dávno ztracené rybářské srdce: kánoe se přibližuje rychle, tiše a očím se objevuje náhle a neočekávaně. A voda v noci je ta nejtemnější materie, která vyvolává dávnou úzkost nebo respekt. Rybář stojí v kánoi a čeká, až se ryba, přilákaná plamenem, zavlní v jeho světle, a vymrští harpunu. Vše se odehrává tiše, beze slov, a přece je to ticho, které vyvolává skrytý neklid.

V druhé polovině 19. století zažívá svůj rozkvět fotografické řemeslo. Podobně jako Obrázek z farmy i Pochodeň připomíná báseň-fotografii. To, čemu se říká v angličtině *freeze-frame*, zamrzlý rámeček, okénko filmu. U Whitmana k těm nejzdařilejším patří ještě básně Jízda se brodí řekou a Ležení na úbočí hory ze stejné sbírky, ale ani jedna z nich nemá takový přeludný účinek jako Pochodeň. Umění básníka je zachytit okamžik, jenž vyvolá nejmocnější, básnický nejpřesvědčivější dojem; vybrat jediné okénko a přitom neztratit nic z celého filmu. Tak dávní čínští a japonští básníci tvořili metodou redukce motivů nesmrtelné

básně lehkým tahem štětce. Obraz, oprostěný od verbálnosti, jako homeopatikum, obsahující nesmírný básnický svět. Whitman dokázal objevit a nasvítit tu vlnu vyvrženou spodním proudem, kterou potřebuje každá báseň, aby přežila svou dobu.

Čtu dokola *The Torch* a nakonec se pokouším o překlad, neboť si své čtení potřebuji ujasnit. Dohání mne nutková zvědavost, zda bude v mém překladu báseň pulzovat:

POCHODEŇ

Na mém severozápadním pobřeží stojí uprostřed noci skupinka rybářů na hlídce;
V dálce na jezeře, které se rozprostírá před nimi, jiní harpunují lososy;
Kánoe, přízračná, temná věc, pluje nad černou vodou,
Na přídi nese planoucí pochodeň.

Báseň-vzpomínka, báseň-fotografie nebo populární žánrový obrázek? Či snad je nutno číst *Pochodeň* jako symbol anebo alegorii? Ne, to se mi nechce, nerad pádnuji v příliš temných vodách, kde bych se mohl snadno utopit v nadinterpretacích. Whitman báseň jistě nevnímal jako jeden z vrcholů, ale spíš jako text vedlejší, který měl doplňovat tělo knihy. Sloužit jako odpoutání, okamžik oddechu v salvě válečných bubnů. A tak nás *Pochodeň* vrací tam, kde je řád všech věcí v pomíjivosti světa. Archetypální obraz lovce zaujatého svou vteřinou. Není to i jedna z definic básníka?

Vracím se k básni. Ulpívá jako přeludná temná věc: jeden rámeček z filmu, jeden obraz vypálený na disku mé paměti. Redukce, kde samotná báseň není nic, ale rozvětňuje nekonečný kontext, který je všechno. Najednou nepotřebuji celého Whitmana, stačí mi otisk jeho palce.

Milan Děžinský (1975), básník a překladatel. Vydal šest básnických sbírek: *Černá hodinka* (1996), *Kašel mě milenky* (1997), *Slovník noci* (2003), *Přízraky* (2007), *Tajný život* (2012) a *Obcházení ostrova* (2017).

„Při čtení poezie Petra Krále jsem měl často dojem, že mám co dělat s básněmi, které na mne působí jako různě se překrývající plástve plné zvláštních spojů, rýh a vrstev. Zdálo se mi, že nečtu běžný text, ale spíše vnímám obraz, v němž se jednotlivé plochy a struktury vpíjí do sebe, vystupují, mizí a zase se navrací.“

„Největší slabinou Uminy verze je tedy autorova neochota pokusit se domyslet nastíněnou vizi do konce, respektive za tradiční konce a klišé podobných příběhů – jak to ve svých vědecko-fantastických prózách dělal třeba zrovna Philip K. Dick (zvláště pokud jde o vztah člověka k živým a robotickým zvířatům).“

„V další kašpárkovské hře kašparova svatba s gelsominou se kašpar ocitá mezi kanibaly a sám se má stát hlavním chodem na svatební hostině. Kanibalismus patří k Artmannovým oblíbeným literárním motivům, ale není cizí ani tradičním kašpárkovským hrám. V jazykové rovině využívá Artmann vídeňský dialekt a je inspirován i nestroyovským dialogem.“

Jakub Řehák

Svědék Dne

(O dvou básnických knihách Petra Krále)

I.

Petr Král je pro mne básník, který po svém návratu z emigrace v roce 2006 změnil pravidla hry, v českém básnickém prostředí obvyklá. Vrátil statusu básníka zaujetí a vážnost. Je pro mne osobností, která z poezie učinila nenápadný, ale o to podstatnější smysl života, jenž je hodný následování. Král má sice v současném literárním provozu pověst břitkého a nesmiřitelného polemika, ale jak sám řekl v rozhovoru ke knize *Vlastizrady*, je to pouze rub lásky, kterou věcem věnuje. Každá básnická kniha Petra Krále pro mne byla událostí a ukázala mi nové možnosti, jak vyslovit zkušenost ze světa. Zdálo se mi, že pro autora není báseň mrtvým literárním útvarům, ale přirozeným, dýchajícím tvarem, který do sebe dokáže vtáhnout okolní skutečnost, přetvořit ji a dát čtoucím zakusit radost z této proměny.

Autorovi během posledních měsíců vyšel obsáhlý soubor raných básní ve svazku *Uskutečňování* a nedávno také druhý díl *Sebraných básní*. Já se ovšem chci věnovat dvěma starším knihám, které pro mne znamenaly důležitý mezník ve vnímání a četbě poezie. Jedná se o knihu próz a básní *Svědék stmívání* a básnickou sbírku *Den*. Jedna vyšla před dvanácti, druhá před osmi lety a ve své době byly pro mne podstatné a úhelné. Dodnes obě vnímám co podstatné bóje, které mě navádějí k tomu, co je pro mne v poezii blízké a přitažlivé. Co to je? Důraz na konkrétnost básnické obraznosti, princip básně, u níž nevíme, kam nás předem zanese, přesah či transcendence, která se neodívá velkými slovy, ale vyrůstá třeba z obyčejné procházky.

Knih *Svědék stmívání* (2006) dala čtenáři takřkajíc nahlédnout do básníkovy kuchyně a po způsobu fenomenologické filozofie ukázala, jaká cesta vede od záznamu událostí a atmosfér až k samotné básni, která z nich vychází, ale nevyčerpává se jimi. Kniha *Den* (2010) je zas první z cyklu sbírek, které přinášejí jistou komplexní sumu básníkovy vize světa. Tato linie pak pokračovala obdobně koncipovanými knižními celky jako *Přivítat pondělí*, *Kolem vejce* a v neposlední řadě Královo básnické opus magnum *Město je náš les*, kniha-skladba, která vznikala přes třicet let.

II.

Petr Král si v eseji ke „své“ ročence *Nejlepších českých básní* posteskl, že málo českých básníků, na rozdíl třeba od těch slovenských, je odhodláno budovat a stavět své dílo. Takové odhodlání zajisté neznamená pouze literární apetit či chuť psát, znamená to trvale rozvíjet své danosti a vidění, které máme od začátku, a rozšiřovat je do různých prostor a směrů. Z tohoto pohledu je pro mne příklad básnického díla Petra Krále zvlášť výmluvný: má mnoho faset a zákrutů, postrádá ovšem rozbíhavost a je velmi celistvé. Jednotlivé proudy různých poetik se v jeho tvorbě přelévají, sbíhají dohromady a tvoří homogenní celek. Setkáme se v něm s ohlasy beatníků, poetistů, Skupiny 42, samozřejmě surrealistů a dalších francouzských autorů. Důležitým prvkem v Králově poezii je také cosi jako obrazná deníková črta. Scelujícím prvkem Královy poetiky je potom nepochybně mimořádná pozornost, se kterou básník ohledává možné konkrétní podoby světa.

Při čtení poezie Petra Krále jsem měl často dojem, že mám co dělat s básněmi, které na mne působí jako různě se překrývající plástve plné zvláštních spojů, rýh a vrstev. Zdálo se mi, že nečtu běžný text, ale spíše vnímám obraz, v němž se jednotlivé plochy a struktury vpíjí do sebe, vystupují, mizí a zase se navrací. Toto bohaté a strukturované vrstvení různorodých počitků do širokodechých veršů přineslo české poezii docela novou kvalitu, která zjemnila její výrazivo a obohatila ji o další možnost básnické promluvy. Králova veršová věta často zhuťňuje fragmenty, polapené z okolní skutečnosti, a dále o těchto epifaniích přemítá. Autorova poezie v sobě nese jistou esejistickou kvalitu, jak si nedávno v recenzi na knihu *Kolem vejce* povšiml básník a kritik Jan Štolba. Verš pro Krále není jen nástrojem k obrazné komprimaci jevů, které vidí a cítí kolem sebe, nýbrž i prostředkem k úvaze a přemítání o nich. Básník díky bohaté škále výraziva ohledává vnější prostory městských a předměstských krajin, které jako by teprve v básních nabyly své živější a skutečnější podoby.

III.

Kniha *Svědék stmívání* se zvláštním podtitulem „pěší román“ obsahuje dvacet sedm krátkých prozaických textů, které doprovází stejný počet básní. Při letmém pohledu bychom mohli říct, že v ruce držíme „obyčejnou“ sbírku básní, ozvláštněnou prozaickými komentáři. Není tomu tak úplně. Co asi znamená ono spojení pěší román? Nemusíme ho jistě brát doslova, ale bude dobré mít ho na paměti. Přihlédneme-li k tomu, co sám autor říká hned na začátku knihy, že „básník není krasořečník, ale jednoduše chodec měřící a zkoumající svou chůzi – i za jiné – lidskou existenci“, pak je jasné, že se nejedná o nahodilě provokativní

gesto, ale volbou podtitulu nás autor chce nasměrovat k jinému způsobu vnímání svého básnického textu.

Pěším románem může být myšleno třeba to, že během procházky nás často napadají rovnou celé romány, které se nám míhají hlavou. A možná také to, že jednotlivé texty přece jen bude spojovat neviditelné předivo zvláště chápané „příběhovosti“. Milan Kundera kdysi prohlásil, že v románu autor za pomoci experimentálních já-postav zkoumá důležité okamžiky lidské existence. Je jasné, že *Svědék stmívání* takovouto ambicí mít nebude, ale stojí za to se nad oním románovým prvkem v Králově sbírce zamyslet. O co v ní tedy jde?

Ve *Svědčkovi stmívání* najdeme řadu autorových hlubinných, téměř předvědomých obrazů z raného dětství, vzpomínky na „šed' okupace“, obrazy letních odpolední s pruhy slunce na školním dvorku, výlety do přírody s přáteli, výjevy z roku šedesát osm, který přivedl básníka k emigraci, portréty bulvárů, ulic, nádraží a kaváren evropských i amerických měst. Názvy jednotlivých částí „pěšího románu“ jsou jednoslovné a budí dojem osobních slovníkových hesel, které obývají básníkovu citovou paměť: Kiosek, Hrdinové, Konvoje, Slavnost, Neděle, Park, Stmívání, Okno, Epoque, Nádraží, New York. V tom se sbírka podobá jiné autorově knize, *Základní pojmy*, která je výhradně složena z básnických definic důležitých předmětů, situací a počitků.

Důležitým prvkem *Svědka stmívání* je možnost sledovat, jak z prvotních, nestálých, prehistorických osobních záblesků, jež jsou obsaženy v prozaických miniaturách, povstává báseň, která ono soukromé a od osoby básníka neoddělitelné předivo zachovává, ale zároveň mu přidává i jistý objektivizující tah, který jeho zkušenost zprostředkuje dalším lidským bytostem. Prozaická miniatura v hutných větách načrtne situaci, výjev, z té které epochy autorova života a básně pak tuto situaci dále rozšiřuje.

Pro větší názornost budu citovat z „kapitoly“ nazvané Neděle. Nejprve próza, která v celé knize důsledně užívá třetí osoby: „*Na konci týdne se mrazivě usmívala neděle jako propadliště neodvratné zimy. [...] V chladu odhaleném průzračností vzduchu se přitom dotýkal jakoby dna všech sezón, v neúčastném světle stoupala ostře vzhůru neznámá přesnost*“. Báseň, která doprovází prozaickou črtu, se naproti tomu vyjadřuje v typicky „královské Wir formě“, v mnohohlasém „my“: „*K někomu jsme šli a nikdo náhle nebyl; vážli jsme v osleplém vzduchu, poselství nebylo s to přelézt / zsinanou cestu. Neděle na všem ležela / jako nepohnutá masa*“. Je třeba ale zdůraznit, že ono „my“ si jistě neklade za cíl hovořit za celou generaci, ale spíše za přátele, kamarády, dívky, zkrátka blízké osoby, které spolu s básníkem danou situaci obývaly.

Podtitul „pěší román“ tedy nelze, jak už bylo řečeno, považovat za formální ozdobu, ale za podstatný stylotvorný prvek. *Svědék stmívání* totiž jistý typ příběhu obsahuje a téměř se vyplatí číst knihu chronologicky a prožít s autorem tah jeho životní cesty. O jaký příběh jde? Jde o příběh básníkovy vědomí, které

se probouzí a ustanovuje během života. Příběh, ve kterém si autor ohledává důležité uzlové body, z nichž později povstala jeho imaginace a senzibilita. Kniha dává ve zkratce nazít autorovy osobní dějiny, ve kterých jsou uloženy paměťové stopy důležitých míst a událostí, které vytvořily v autorově mysli podhoubí pro osobní mýty a fantomy, k nimž se bude opakovaně vracet v básnické tvorbě.

A ono adjektivum pěší? Dost možná tyto výsledky osobní imaginace, danosti a citlivosti byly zrozeny právě při procházce. V okamžiku, kdy je tělo vystaveno nárazům vnějšího světa, mohou hlubinné obrazy a vrstvy vzlínat ze dna citové paměti. Ke skrytému „zákulisí skutečnosti“, abych použil jiný důležitý Králův termín, se dostaneme pouze vlastním přičiněním, fyzickou rešerší, procházkou. Pomalou a soustředěnou chůzí, kdy vjemy přicházející k nám z městské krajiny ulic, průchodů, stánků a hospod dokážeme pojmout a zachytit.

IV.

Den je bazální, ba přímo, archetypální pojem, který se týká nás všech. Ve dne žijeme a prožíváme svou existenci, která se zdá být zcela vyplněna světlem, přehledným uspořádáním věcí, za jejichž vnější podobou se však skrývá mnoho pastí a zákoutí, do nichž můžeme neočekávaně zabloudit, pokud jsme ochotni vnímat okolí novými očima. Není to poprvé, kdy se poezie vztahuje ke dni jakožto k existenciální jednotce bytí. Uvedme alespoň tzv. poezii všedního dne, reprezentovanou v padesátých letech minulého století básníky kolem časopisu Květen. Jinak si jistě vzpomeneme na jeden prožitý a do různých končin mytologického vědomí rozrůzněný den Leopolda Blooma na stránkách Joyceova *Odyssea*. Nebo jako kuriozitu lze zmínit satirickou veršovanou skladbu italského básníka z osmnáctého století Giuseppa Pariniho, která nese stejný název jako kniha Petra Krále – *Den*.

Den se ve sbírce mnohokrát objeví v různých figurách a transpozicích, například v titulní básni se ozve ujištění že: „*Den je všech*“ a také: „*pořád ale máme před sebou celý den*“. Sbírkou jako by nám dávala nazít do nezřetelných škvír a prostor, kterými proklouzává náš běžný den a k tomu i celý život. Kniha přináší nepřetržitě běžící a rychle stríhaný filmový záznam dne, v němž se: „– *v přítmi na úbočí planety / [ozve] mlčení olýsalých kuchyní*“. Jindy zas ze skrytých koutů bytů zaslechneme jak: „*Jazz tu občas vyrazí / jako skryté pučení rovnou z nábytku [...] Jindy projíždí domem cizí armáda / celého města*“. V Králově knize ale ke dni patří i sen, který při probuzení ještě doznívá a poznamenává svými groteskními dozvuky celý následující pohyb mezi souřadnicemi denního života. Ne náhodou sbírku otvírá právě záznam snu, ze kterého ještě po probuzení doznívá podstatný vjem: „*Zbývá záblesk tvého stehna [...] / jako dávka vyslaná / bohu do (slepých) očí*“. Tento snový rub má podobu úzkostlivých poutí dnešní před-apokalyptic-